

Jhn

Chapter 6

Javanese Interlinear

Reference: Javanese Bible (SABDA)

1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς, πέραν τῆς θαλάσσης
Sasampunipun runika tindak sang Yésus, sabrang kang-kagungan seganten
[G3326](#) [G3778](#) [G0565](#) [G3588](#) [G2424](#) [G4008](#) [G3588](#) [G2281](#)
τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος,
kang-kagungan Galiléa kang-kagungan Tibérias,
[G3588](#) [G1056](#) [G3588](#) [G5085](#)

Sawuse mangkono Gusti Yesus tindak menyang ing sabrange sagara Galilea, yaiku sagara Tiberias.

2 ἤκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐθεώρουν
ndherek nanging Panjenenganipun tiyang-kathah ageng, amargi piyambakipun-mirsani
[G0190](#) [G1161](#) [G0846](#) [G3793](#) [G4183](#) [G3754](#) [G2334](#)
τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησεν ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
sang pratandha ingkang Panjenenganipun-damel wonten sang tiyang-sakit.
[G3588](#) [G4592](#) [G3739](#) [G4160](#) [G1909](#) [G3588](#) [G0770](#)

Wong akeh padha grudugan ndherekake Panjenengane, amarga padha ndeleng mukjijat kang wus katindakake dening Gusti Yesus tumrap wong-wong kang padha lara.

3 ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο
minggah nanging dhateng sang gunung Yésus, lan wonten-mriku pinarak
[G0424](#) [G1161](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3735](#) [G2424](#) [G2532](#) [G1563](#) [G2521](#)
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
kaliyan sang murid Panjenenganipun.
[G3326](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#)

Gusti Yesus tumuli minggah ing gunung, banjur lenggah ana ing kono, kaadhep dening para sakabate.

4 ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.
wonten nanging celak sang paskah, sang riyadi kang-kagungan tiyang-Yahudi.
[G1510](#) [G1161](#) [G1451](#) [G3588](#) [G3957](#) [G3588](#) [G1859](#) [G3588](#) [G2453](#)

Nalika samana wus ngarepake Paskah, riyayane wong Yahudi.

5 ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς
nginggahaken lajeng sang patingal sang Yésus, lan mirsani bilih ageng
[G1869](#) [G3767](#) [G3588](#) [G3788](#) [G3588](#) [G2424](#) [G2532](#) [G2300](#) [G3754](#) [G4183](#)
ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς Φίλιππον,
tiyang-kathah rawuh dhateng Panjenenganipun, ngendika dhateng Filipus,
[G3793](#) [G2064](#) [G4314](#) [G0846](#) [G3004](#) [G4314](#) [G5376](#)
Πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι?
Saking-pundi kita-badhé-tumbas roti supados nedha punika?
[G4159](#) [G0059](#) [G0740](#) [G2443](#) [G5315](#) [G3778](#)

Bareng Gusti Yesus mirsa wong akeh padha grudugan sowan, banjur ngandika marang Filipus: "Ing ngendi anggon kita arep tuku roti, supaya wong-wong iki bisa mangan?"

6 τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν; αὐτὸς
punika nanging Panjenenganipun-ngendika njidhah panjenenganipun; Panjenenganipun
[G3778](#) [G1161](#) [G3004](#) [G3985](#) [G0846](#) [G0846](#)

γὰρ ἦδει τί ἔμελλεν ποιεῖν.
amargi pirsā menapa badhé damel.
[G1063](#) [G1492](#) [G5101](#) [G3195](#) [G4160](#)

Anggone ngandika mangkono iku mung kagawe nyoba, awit wus mirsa piyambak apa kang bakal katindakake.

7 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Φίλιππος, Διακοσίων δηναρίων, ἄρτοι
mangsuli dhateng-Panjenenganipun sang Filipus, Kalih-atus dinar, roti
[G0611](#) [G0846](#) [G3588](#) [G5376](#) [G1250](#) [G1220](#) [G0740](#)

οὐκ ἄρκοῦσιν αὐτοῖς ἵνα ἕκαστος βραχὺ τι λάβῃ.
boten cekap dhateng-piyambakipun supados saben sekedhik satunggal nampi.
[G3756](#) [G0714](#) [G0846](#) [G2443](#) [G1538](#) [G1024](#) [G5100](#) [G2983](#)

Unjuke Filipus: "Roti pangaos kalih atus dinar boten badhe nyekapi kangge tiyang samanten kathahipun punika, sanadyan namung sami kabagean nyakedhik."

8 λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
ngendika dhateng-Panjenenganipun satunggal saking sang murid Panjenenganipun,
[G3004](#) [G0846](#) [G1520](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#)

Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου,
Andréas, sang sadherekipun Simon Pétrus,
[G0406](#) [G3588](#) [G0080](#) [G4613](#) [G4074](#)

Sawijining sakabat iya iku Andreas sadulure Simon Petrus tumuli munjuk:

9 Ἔστιν παιδάριον ᾧδε, ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο
Wonten lare mriki, ingkang gadhah gangsal roti jawèn, lan kalih
[G1510](#) [G3808](#) [G5602](#) [G3739](#) [G2192](#) [G4002](#) [G0740](#) [G2916](#) [G2532](#) [G1417](#)

ὀψάρια; ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἷς τοσοῦτους?
ulam; nanging punika menapa punika kangge samanten?
[G3795](#) [G0235](#) [G3778](#) [G5101](#) [G1510](#) [G1519](#) [G5118](#)

"Punika wonten lare ingkang mbekta roti sair gangsal kaliyan ulam loh kalih, nanging punika nggawer sapinten kangge tiyang samanten kathahipun punika?"

10 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ
ngendika sang Yésus, Tundhungna sang manungsa linggih. wonten nanging
[G3004](#) [G3588](#) [G2424](#) [G4160](#) [G3588](#) [G0444](#) [G0377](#) [G1510](#) [G1161](#)

χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ; ἀνέπεσαν οὖν οἱ ἄνδρες, τὸν ἀριθμὸν
suket kathah ing sang panggenan; linggih lajeng sang priya, sang cacah
[G5528](#) [G4183](#) [G1722](#) [G3588](#) [G5117](#) [G0377](#) [G3767](#) [G3588](#) [G0435](#) [G3588](#) [G0706](#)

ὥς
kirang-langkung pentakisχίλιοι gangsal-èwu
[G5613](#) [G4000](#)

Gusti Yesus ngandika: "Wong-wong iku konen padha linggih!" Anadene ing kono akeh sukete, wong-wong mau banjur padha linggih, kang lanang cacah watara limang ewu.

- 11 ἔλαβεν οὖν τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας,
 mundhut lajeng sang roti sang Yésus, lan sasampunipun-saos-sokur,
[G2983](#) [G3767](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2424](#) [G2532](#) [G2168](#)
- διέδωκεν τοῖς ἀνακειμένοις; ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὄψαριών,
 mbagekaken dhateng-sang ingkang-linggih; sami ugi saking sang ulam,
[G1239](#) [G3588](#) [G0345](#) [G3668](#) [G2532](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3795](#)
- ὅσον ἤθελον.
 pinten-pinten piyambakipun-karsa.
[G3745](#) [G2309](#)

| Gusti Yesus tumuli mundhut roti mau, lan sawuse saos sokur, banjur diedum-edum marang kang padha linggih ing kono, mangkono uga iwake, sakarepe olehe arep padha mangan.

- 12 ὥς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς
 nalika nanging piyambakipun-sampun-tuwuk, ngendika dhateng-sang murid
[G5613](#) [G1161](#) [G1705](#) [G3004](#) [G3588](#) [G3101](#)
- αὐτοῦ, συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι
 Panjenenganipun, Klempakna sang sisaning cuwil, supados boten satunggal
[G0846](#) [G4863](#) [G3588](#) [G4052](#) [G2801](#) [G2443](#) [G3361](#) [G5100](#)
- ἀπόληται.
 kebucal.
[G0622](#)

| Sawuse padha wareg, Gusti Yesus tumuli dhawuh marang para sakabate: "Cuwilan turahane padha klompokna, supaya aja ana kang kececeran!"

- 13 συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν
 nglemprakaken lajeng, lan ngisi kalih-welas wakul cuwil saking sang
[G4863](#) [G3767](#) [G2532](#) [G1072](#) [G1427](#) [G2894](#) [G2801](#) [G1537](#) [G3588](#)
- πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσαν τοῖς
 gangsal roti sang jawèn, ingkang sisaning dhateng-sang
[G4002](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2916](#) [G3739](#) [G4052](#) [G3588](#)
- βεβρωκόσιν.
 ingkang-sampun-nedha.
[G0977](#)

| Banjur iya diklompokake oleh rolas wakul kebak isi cuwilan roti sair lima mau, yaiku sisane kang wus padha dipangan dening wong-wong mau.

- 14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι, ἰδόντες ὁ ἐποίησεν σημεῖον, ἔλεγον,
 Sang lajeng manungsa, mirsani ingkang Panjenenganipun-damel pratandha, ngendika,
[G3588](#) [G3767](#) [G0444](#) [G3708](#) [G3739](#) [G4160](#) [G4592](#) [G3004](#)
- ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν
 bilih Punika punika temen-temen sang nabi sang rawuh dhateng sang
[G3754](#) [G3778](#) [G1510](#) [G0230](#) [G3588](#) [G4396](#) [G3588](#) [G2064](#) [G1519](#) [G3588](#)
- κόσμον.
 jagad.
[G2889](#)

| Bareng wong-wong mau ndeleng kaelokan kang ditindakake dening Gusti Yesus iku, tumuli padha ngucap: "Panjenengane iku nyata Kangjeng Nabi kang bakal rawuh ing jagad."

- 15 Ἰησοῦς οὖν, γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτὸν,
 Yésus lajeng, pirsá bilih badhé rawuh lan nyekel Panjenenganipun,
[G2424](#) [G3767](#) [G1097](#) [G3754](#) [G3195](#) [G2064](#) [G2532](#) [G0726](#) [G0846](#)
- ἵνα ποιήσωσιν βασιλέα, ἀνεχώρησεν πάλιν εἰς τὸ ὄρος
 supados damel ratu, mundur malih dhateng sang gunung
[G2443](#) [G4160](#) [G0935](#) [G0402](#) [G3825](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3735](#)
- αὐτὸς μόνος.
 Panjenenganipun piyambak.
[G0846](#) [G3441](#)

| Sarehne Gusti Yesus pirsá, yen sedyane wong-wong iku padha teka arep mboyong Panjenengane kalawan peksan, arep kajumenengake ratu, Panjenengane banjur sumingkir minggah ing gunung maneh piyambakan.

- 16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ
 Nalika nanging sonten dados, tumurun sang murid Panjenenganipun dhateng
[G5613](#) [G1161](#) [G3798](#) [G1096](#) [G2597](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G1909](#)
- τὴν θάλασσαν,
 sang seganten,
[G3588](#) [G2281](#)

| Bareng wayah sore para sakabate padha mudhun menyang ing sagara, banjur padha nunggang prau

- 17 καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον, ἦρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς
 lan mlebet dhateng baita, rawuh sabrang kang-kagungan seganten dhateng
[G2532](#) [G1684](#) [G1519](#) [G4143](#) [G2064](#) [G4008](#) [G3588](#) [G2281](#) [G1519](#)
- Καφαρναοῦμ. καὶ σκοτία ἦδη ἐγγόνει, καὶ οὐπω ἐληλύθει πρὸς
 Kapernaum. lan peteng sarunika sampun-dados, lan dèrèng rawuh dhateng
[G2584](#) [G2532](#) [G4653](#) [G2235](#) [G1096](#) [G2532](#) [G3768](#) [G2064](#) [G4314](#)
- αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς.
 piyambakipun sang Yésus.
[G0846](#) [G3588](#) [G2424](#)

| arep nyabrang menyang ing Kapernaum. Bareng wus wengi, Gusti Yesus kok meksa durung rawuh,

- 18 ἢ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διεγείρετο.
 sang lan seganten angin ageng sumilir kagugah.
[G3588](#) [G5037](#) [G2281](#) [G0417](#) [G3173](#) [G4154](#) [G1326](#)

| mangka ombaking sagara ngedab-edabi, amarga katempuh ing angin gedhe.

- 19 ἐλληλακότες οὖν ὥς σταδίου εἴκοσι πέντε ἢ
 sampun-mlampah lajeng kirang-langkung stadi selangkung gangsal utawi
[G1643](#) [G3767](#) [G5613](#) [G4712](#) [G1501](#) [G4002](#) [G2228](#)
- τριάνκοντα, θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς
 tigang-dasa, piyambakipun-mirsani sang Yésus mlampah wonten kang-kagungan
[G5144](#) [G2334](#) [G3588](#) [G2424](#) [G4043](#) [G1909](#) [G3588](#)
- θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν.
 seganten, lan celak kang-kagungan baita dados, lan piyambakipun-ajrih.
[G2281](#) [G2532](#) [G1451](#) [G3588](#) [G4143](#) [G1096](#) [G2532](#) [G5399](#)

| Bareng olehe padha ndhayung para sakabat mau wus oleh watara loro utawa telung mil, weruh Gusti Yesus tindak napak ing banyu nyelaki praune, temahan padha wedi.

- 20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ εἶμι; μὴ φοβεῖσθε.
 sang nanging ngendika dhateng-piyambakipun, Kula punika; sampun ajrih.
[G3588](#) [G1161](#) [G3004](#) [G0846](#) [G1473](#) [G1510](#) [G3361](#) [G5399](#)

Nanging tumuli dipangandikani: "Iki Aku, aja padha wedi!"

- 21 ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
piyambakipun-karsa lajeng nampi Panjenenganipun dhateng sang baita, lan
[G2309](#) [G3767](#) [G2983](#) [G0846](#) [G1519](#) [G3588](#) [G4143](#) [G2532](#)
- εὐθέως ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἦν
sanalika dados sang baita wonten kang-kagungan tanah dhateng ingkang
[G2112](#) [G1096](#) [G3588](#) [G4143](#) [G1909](#) [G3588](#) [G1093](#) [G1519](#) [G3739](#)
- ὑπῆγον.
piyambakipun-tindak.
[G5217](#)

Para sakabat banjur ngaturi Panjenengane minggah ing prau, lan sanalika iku uga praune tekan ing dharatan kang kasedya.

- 22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν τῆς
Ing énjingipun sang tiyang-kathah sang ingkang-jumeneng sabrang kang-kagungan
[G3588](#) [G1887](#) [G3588](#) [G3793](#) [G3588](#) [G2476](#) [G4008](#) [G3588](#)
- θαλάσσης, εἶδον ὅτι πλοιάριον ἄλλο, οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ
seganten, mirsani bilih baita sanès, boten wonten wonten-mriku kajawi boten
[G2281](#) [G3708](#) [G3754](#) [G4142](#) [G0243](#) [G3756](#) [G1510](#) [G1563](#) [G1487](#) [G3361](#)
- ἔν, καὶ ὅτι οὐ συνεισηλθεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ
satunggal, lan bilih boten mlebet-sareng kaliyan-sang murid Panjenenganipun, sang
[G1520](#) [G2532](#) [G3754](#) [G3756](#) [G4897](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G3588](#)
- Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
Yésus dhateng sang baita, nanging namung sang murid Panjenenganipun
[G2424](#) [G1519](#) [G3588](#) [G4143](#) [G0235](#) [G3441](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#)
- ἀπῆλθον;
tindak;
[G0565](#)

Esuke wong akeh kang isih ana ing sabranging sagara, padha sumurup yen ing kono ora ana prau maneh kajaba mung siji mau, mangka Gusti Yesus ora nitih bareng karo sakabate, mung para sakabat dhewe kang mancal.

- 23 ἀλλὰ ἦλθεν πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος, ἐγγὺς τοῦ τόπου
nanging rawuh baita saking Tibérias, celak kang-kagungan panggenan
[G0235](#) [G2064](#) [G4142](#) [G1537](#) [G5085](#) [G1451](#) [G3588](#) [G5117](#)
- ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου;
wonten-pundi nedha sang roti, sasampunipun-saos-sokur sang Gusti;
[G3699](#) [G5315](#) [G3588](#) [G0740](#) [G2168](#) [G3588](#) [G2962](#)

Nanging tumuli ana prau liyane sawatara teka saka ing Tiberias ana ing sacedhake panggonan mangan roti sawuse Gusti caos sokur mau.

- 24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ,
nalika lajeng mirsani sang tiyang-kathah bilih Yésus boten wonten wonten-mriku,
[G3753](#) [G3767](#) [G3708](#) [G3588](#) [G3793](#) [G3754](#) [G2424](#) [G3756](#) [G1510](#) [G1563](#)
- οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοῖς εἰς
boten-ugi sang murid Panjenenganipun, piyambakipun-mlebet piyambakipun dhateng
[G3761](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G1684](#) [G0846](#) [G1519](#)
- τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναοῦμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν.
sang baita, lan rawuh dhateng Kapernaum, madosi sang Yésus.
[G3588](#) [G4142](#) [G2532](#) [G2064](#) [G1519](#) [G2584](#) [G2212](#) [G3588](#) [G2424](#)

Bareng padha weruh yen Gusti Yesus ora ana ing kono dalah para sakabate, banjur iya padha nunggang prau, nusul menyang ing Kapernaum, nggoleki Gusti Yesus.

- 25 καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον
lan nemokaken Panjenenganipun sabrang kang-kagungan seganten, ngendika
[G2532](#) [G2147](#) [G0846](#) [G4008](#) [G3588](#) [G2281](#) [G3004](#)
- αὐτῶ, Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας?
dhateng-Panjenenganipun, Rabbi, kapan mriki Panjenengan-dados?
[G0846](#) [G4461](#) [G4219](#) [G5602](#) [G1096](#)

Bareng wong-wong mau meruhi Panjenengane ana ing sabrange sagara, tumuli padha munjuk: “Rabbi, kala punapa anggen Paduka rawuh ing ngriki?”

- 26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν
mangsuli dhateng-piyambakipun sang Yésus lan ngendika, Temen, temen
[G0611](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2424](#) [G2532](#) [G3004](#) [G0281](#) [G0281](#)
- λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι
Kula-ngendika dhateng-panjenengan, panjenengan-padosi Kula, boten amargi
[G3004](#) [G4771](#) [G2212](#) [G1473](#) [G3756](#) [G3754](#)
- εἶδετε σημεῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων
panjenengan-mirsani pratandha, nanging amargi panjenengan-nedha saking sang roti
[G3708](#) [G4592](#) [G0235](#) [G3754](#) [G5315](#) [G1537](#) [G3588](#) [G0740](#)
- καὶ ἐχορτάσθητε.
lan panjenengan-tuwuk.
[G2532](#) [G5526](#)

Gusti Yesus mangsuli pangandikane: “Satemen-temene pituturKu ing kowe, kowe padha nggoleki Aku iku ora awit kowe padha weruh pratandha, nanging marga wus padha mangan roti nganti wareg.

- 27 ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν
padamela boten sang tedha sang ingkang-sirna, nanging sang tedha sang
[G2038](#) [G3361](#) [G3588](#) [G1035](#) [G3588](#) [G0622](#) [G0235](#) [G3588](#) [G1035](#) [G3588](#)
- μένουσας εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἦν ὁ Υἱὸς τοῦ
ingkang-langgeng dhateng gesang langgeng, ingkang sang Putra kang-kagungan
[G3306](#) [G1519](#) [G2222](#) [G0166](#) [G3739](#) [G3588](#) [G5207](#) [G3588](#)
- ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει; τοῦτον γὰρ ὁ Πατὴρ
manungsa dhateng-panjenengan badhé-maringi; punika amargi sang Rama
[G0444](#) [G4771](#) [G1325](#) [G3778](#) [G1063](#) [G3588](#) [G3962](#)
- ἐσφράγισεν, ὁ Θεός.
sampun-ngesèhaken, sang Gusti-Allah.
[G4972](#) [G3588](#) [G2316](#)

Padha tumindaka ing gawe, aja supaya oleh pangan kang kena ing rusak, nanging supaya kang kena ing rusak, nanging supaya oleh pangan kang bisa tahan tumeka ing urip langgeng, kang bakal diparingake marang kowe dening Putraning Manungsa, awit iya Panjenengane iku kang wus disahake kalawan dicap dening Sang Rama Allah.”

- 28 εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα
ngendika lajeng dhateng Panjenenganipun, Menapa kita-damel, supados kita-tumindak
[G3004](#) [G3767](#) [G4314](#) [G0846](#) [G5101](#) [G4160](#) [G2443](#) [G2038](#)
- τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ?
sang pandamel kang-kagungan Gusti-Allah?
[G3588](#) [G2041](#) [G3588](#) [G2316](#)

Wong-wong mau banjur padha munjuk: “Kawula kedah sami nglampahi punapa supados nindakaken padamelan ingkang kakarsakaken dening Allah?”

29 ἀπεκρίθη <ὁ> Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ
 mangsulī <sang> Yésus lan ngendika dhateng-piyambakipun, Punika punika sang
[G0611](#) [G3588](#) [G2424](#) [G2532](#) [G3004](#) [G0846](#) [G3778](#) [G1510](#) [G3588](#)
 ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὄν
 pandamel kang-kagungan Gusti-Allah, supados panjenengan-pitados dhateng ingkang
[G2041](#) [G3588](#) [G2316](#) [G2443](#) [G4100](#) [G1519](#) [G3739](#)
 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.
 Panjenenganipun-ngutus Panjenenganipun.
[G0649](#) [G1565](#)

Dhawuh wangsulane Gusti Yesus marang wong-wong mau: “Iki pagawean kang dikarsakake dening Gusti Allah, yaiku supaya kowe padha pracaya marang kang kautus dening Allah.”

30 εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ
 ngendika lajeng dhateng-Panjenenganipun, Menapa lajeng Panjenengan-damel Panjenengan
[G3004](#) [G3767](#) [G0846](#) [G5101](#) [G3767](#) [G4160](#) [G4771](#)
 σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεῦσωμέν σοι? τί
 pratandha, supados kita-mirsani lan kita-pitados dhateng-Panjenengan? menapa
[G4592](#) [G2443](#) [G3708](#) [G2532](#) [G4100](#) [G4771](#) [G5101](#)
 ἐργάζη?
 Panjenengan-tumindak?
[G2038](#)

Unjuke wong-wong mau: “Pratandha punapa ingkang Paduka tindakaken, supados kawula saged sami ningali sarta lajeng pitados dhateng Paduka? Paduka nglampahi pandamel punapa?”

31 οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστιν
 sang bapa kita sang manna nedha ing sang ara-ara-samun, kados punika
[G3588](#) [G3962](#) [G1473](#) [G3588](#) [G3131](#) [G5315](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2048](#) [G2531](#) [G1510](#)
 γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς
 sinerat, Roti saking sang swarga Panjenenganipun-maringi dhateng-piyambakipun
[G1125](#) [G0740](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G1325](#) [G0846](#)
 φαγεῖν.
 nedha.
[G5315](#)

Para leluhur kawula sami nedha mana wonten ing ara-ara-samun, kados ingkang sampun kaseratan: Padha diparingi roti saka ing swarga.”

32 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄμην ἀμὴν λέγω
 ngendika lajeng dhateng-piyambakipun sang Yésus, Temen, temen Kula-ngendika
[G3004](#) [G3767](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2424](#) [G0281](#) [G0281](#) [G3004](#)
 ὑμῖν, οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον
 dhateng-panjenengan, boten Musa sampun-maringi dhateng-panjenengan sang roti
[G4771](#) [G3756](#) [G3475](#) [G1325](#) [G4771](#) [G3588](#) [G0740](#)
 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; ἀλλ’ ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν
 saking sang swarga; nanging sang Rama Kula maringi dhateng-panjenengan sang
[G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G0235](#) [G3588](#) [G3962](#) [G1473](#) [G1325](#) [G4771](#) [G3588](#)
 ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.
 roti saking sang swarga sang sejati.
[G0740](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G3588](#) [G0228](#)

Pangandikane Gusti Yesus: “Satemen-temene pituturKu marang kowe: Dudu Nabi Musa kang maringi roti marang kowe saka swarga iku, nanging RamaKu kang maringi roti sajati kang saka swarga marang kowe kabeh.

33 ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ
 sang amargi roti kang-kagungan Gusti-Allah punika sang ingkang-tumurun saking
[G3588](#) [G1063](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2316](#) [G1510](#) [G3588](#) [G2597](#) [G1537](#)
 τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζῶν διδοῦς τῷ κόσμῳ.
 sang swarga, lan gesang maringi dhateng-sang jagad.
[G3588](#) [G3772](#) [G2532](#) [G2222](#) [G1325](#) [G3588](#) [G2889](#)

| Awitdene roti kang saka Gusti Allah yaiku kang tumurun saka ing swarga sarta kang nguripi jagad."

34 εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν
 ngendika lajeng dhateng Panjenenganipun, Gusti, salaminipun paring dhateng-kita
[G3004](#) [G3767](#) [G4314](#) [G0846](#) [G2962](#) [G3842](#) [G1325](#) [G1473](#)
 τὸν ἄρτον τοῦτον.
 sang roti punika.
[G3588](#) [G0740](#) [G3778](#)

| Unjuke wong-wong mau: "Gusti, kawula mugi Paduka paringi roti punika ing salaminipun!"

35 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος
 ngendika dhateng-piyambakipun sang Yésus, Kula punika sang roti
[G3004](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2424](#) [G1473](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0740](#)
 τῆς ζωῆς; ὁ ἐρχόμενος πρὸς ἐμὲ, οὐ μὴ πεινάσῃ; καὶ
 kang-kagungan gesang; sang rawuh dhateng Kula, boten nate badhé-luwe; lan
[G3588](#) [G2222](#) [G3588](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G3756](#) [G3361](#) [G3983](#) [G2532](#)
 ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.
 sang ingkang-pitados dhateng Kula, boten nate badhé-ngelak nate.
[G3588](#) [G4100](#) [G1519](#) [G1473](#) [G3756](#) [G3361](#) [G1372](#) [G4455](#)

| Pangandikane Gusti Yesus: "Aku iki roti panguripan; sing sapa marani Aku, iku ora bakal luwe maneh, sarta sing sapa percaya marang Aku, iku ora bakal ngelak maneh.

36 ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἐώρακάτέ
 nanging Kula-criyosaken dhateng-panjenengan bilih ugi panjenengan-sampun-mirsani
[G0235](#) [G3004](#) [G4771](#) [G3754](#) [G2532](#) [G3708](#)
 με, καὶ οὐ πιστεύετε.
 Kula, lan boten panjenengan-pitados.
[G1473](#) [G2532](#) [G3756](#) [G4100](#)

| Nanging kowe wus padha Dakuturi: Sanadyan kowe wus padha ndeleng marang Aku, ewadene padha ora percaya.

37 Πᾶν ὁ δίδωσίν μοι ὁ Πατήρ, πρὸς ἐμὲ ἦξει,
 Sadaya ingkang maringi dhateng-Kula sang Rama, dhateng Kula badhé-rawuh,
[G3956](#) [G3739](#) [G1325](#) [G1473](#) [G3588](#) [G3962](#) [G4314](#) [G1473](#) [G2240](#)
 καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω.
 lan sang rawuh dhateng Kula, boten nate Kula-badhé-bucal medal.
[G2532](#) [G3588](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G3756](#) [G3361](#) [G1544](#) [G1854](#)

| Kabeh kang diparingake marang Aku dening Sang Rama, iku bakal padha marani Aku. Sarta sapa kang marani Aku ora bakal Dakampik.

38 ὅτι καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ
 amargi Kula-sampun-tumurun saking sang swarga, boten supados Kula-tumindak
[G3754](#) [G2597](#) [G0575](#) [G3588](#) [G3772](#) [G3756](#) [G2443](#) [G4160](#)

τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.
 sang karsa sang Kula, nanging sang karsa kang-kagungan ingkang-ngutus Kula.
[G3588](#) [G2307](#) [G3588](#) [G1699](#) [G0235](#) [G3588](#) [G2307](#) [G3588](#) [G3992](#) [G1473](#)

Sabab anggonKu tumurun saka ing swarga iku ora supaya nglakoni karepKu dhewe, nanging karsane kang ngutus Aku.

39 τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα
 runika nanging runika sang karsa kang-kagungan ingkang-ngutus Kula, supados
[G3778](#) [G1161](#) [G1510](#) [G3588](#) [G2307](#) [G3588](#) [G3992](#) [G1473](#) [G2443](#)

πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ,
 sadaya ingkang sampun-maringi moi, boten Kula-kelangan saking runika,
[G3956](#) [G3739](#) [G1325](#) [G1473](#) [G3361](#) [G0622](#) [G1537](#) [G0846](#)

ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
 nanging Kula-nangekaken runika ing sang pungkasan dinten.
[G0235](#) [G0450](#) [G0846](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2078](#) [G2250](#)

Dene karsane Sang Rama kang ngutus Aku iku mangkene: Kabeh kang wus kaparingake marang Aku iku aja nganti ana kang ilang, nanging supaya Daktangekna besuk ing wekasaning jaman.

40 τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου, ἵνα πᾶς
 runika amargi runika sang karsa kang-kagungan Rama Kula, supados saben
[G3778](#) [G1063](#) [G1510](#) [G3588](#) [G2307](#) [G3588](#) [G3962](#) [G1473](#) [G2443](#) [G3956](#)

ὁ θεωρῶν τὸν Υἱόν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχη ζωὴν
 sang mirsani sang Putra, lan pitados dhateng Panjenenganipun, gadhah gesang
[G3588](#) [G2334](#) [G3588](#) [G5207](#) [G2532](#) [G4100](#) [G1519](#) [G0846](#) [G2192](#) [G2222](#)

αἰῶνιον; καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγώ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 langgeng; lan Kula-badhé-nangekaken panjenenganipun Kula, ing sang pungkasan
[G0166](#) [G2532](#) [G0450](#) [G0846](#) [G1473](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2078](#)

ἡμέρᾳ.
 dinten.
[G2250](#)

Sabab karsane RamaKu iku, yaiku supaya saben wong kang ndeleng lan pracaya marang Sang Putra, iku nduwenana urip langgeng, sarta supaya Aku nangekna besuk ing wekasaning jaman."

41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγώ
 Greneng lajeng sang tiyang-Yahudi bab Panjenenganipun, amargi ngendika, Kula
[G1111](#) [G3767](#) [G3588](#) [G2453](#) [G4012](#) [G0846](#) [G3754](#) [G3004](#) [G1473](#)

εἶμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 runika sang roti sang tumurun saking sang swarga.
[G1510](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2597](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#)

Wong-wong Yahudi banjur pating kedumel ing bab Panjenengane, awit ana pangandikane mangkene: "Aku iki roti kang tumurun saka ing swarga."

42 καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς
lan ngendika, Boten punika punika Yésus sang putra Yusuf, ingkang kita
[G2532](#) [G3004](#) [G3756](#) [G3778](#) [G1510](#) [G2424](#) [G3588](#) [G5207](#) [G2501](#) [G3739](#) [G1473](#)

οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα? πῶς νῦν
pirsa sang bapa lan sang ibu? kadospundi sapunika
[G1492](#) [G3588](#) [G3962](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3384](#) [G4459](#) [G3568](#)

λέγει, ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα?
Panjenenganipun-ngendika, bilih Saking sang swarga Kula-sampun-tumurun?
[G3004](#) [G3754](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G2597](#)

Padha grenengan mangkene: “Apa iku dudu Yesus anake Yusuf? Aku rak padha wanuh karo bapa-biyunge? Kang iku kapriye kok duwe pangucap: Aku tumurun saka ing swarga?”

43 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε μετ’
mangsuli Yésus lan ngendika dhateng-piyambakipun, Sampun greneng kaliyan
[G0611](#) [G2424](#) [G2532](#) [G3004](#) [G0846](#) [G3361](#) [G1111](#) [G3326](#)

ἀλλήλων.
satunggal-lan-satunggalipun.
[G0240](#)

Gusti Yesus banjur mangsuli pangandikane: “Aja padha pating kedumel.

44 οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ,
boten-wonten-satunggal saged rawuh dhateng Kula, manawi boten sang Rama,
[G3762](#) [G1410](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G1437](#) [G3361](#) [G3588](#) [G3962](#)

ὁ πέμψας με, ἐλκύσῃ αὐτόν, καὶ ἄναστίσω
sang ingkang-ngutus Kula, narik panjenenganipun, lan-Kula badhé-nangekaken
[G3588](#) [G3992](#) [G1473](#) [G1670](#) [G0846](#) [G2504](#) [G0450](#)

αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
panjenenganipun ing sang pungkasan dinten.
[G0846](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2078](#) [G2250](#)

Ora ana wong kang bisa marani Aku, kajaba manawa digendeng dening Sang Rama kang ngutus Aku, amarga Aku kang bakal nangekake besuk ing wekasaning jaman.

45 ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσσονται πάντες
wonten sinerat ing sang nabi, Lan piyambakipun-badhé-dados sadaya
[G1510](#) [G1125](#) [G1722](#) [G3588](#) [G4396](#) [G2532](#) [G1510](#) [G3956](#)

διδασκοὶ Θεοῦ. πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ
ingkang-dipun-wulang Gusti-Allah. saben sang ingkang-mireng saking sang Rama lan
[G1318](#) [G2316](#) [G3956](#) [G3588](#) [G0191](#) [G3844](#) [G3588](#) [G3962](#) [G2532](#)

μαθῶν, ἔρχεται πρὸς ἐμέ.
sampun-sinau, rawuh dhateng Kula.
[G3129](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#)

Ing kitabe para nabi ana tulisan mangkene: “Wong kabeh bakal kawulang dening Allah.” Mulane sok wonga kang wus ngrungokake sarta nampani piwulang saka Sang Rama, iku marani Aku.

46 οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα ἐώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ
boten bilih sang Rama sampun-mirsani satunggal, kajawi boten sang
[G3756](#) [G3754](#) [G3588](#) [G3962](#) [G3708](#) [G5100](#) [G1487](#) [G3361](#) [G3588](#)

ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ; οὗτος ἐώρακεν τὸν Πατέρα.
ingkang-wonten saking sang Gusti-Allah; Punika sampun-mirsani sang Rama.
[G1510](#) [G3844](#) [G3588](#) [G2316](#) [G3778](#) [G3708](#) [G3588](#) [G3962](#)

Kang mangkono iku ora ateges ana wong kang wus weruh marang Sang Rama. Mung kang pinangkane saka ing Allah iku kang wus ndeleng Sang Rama.

47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων ἔχει ζωὴν
temen temen Kula-ngendika dhateng-panjenengan, sang ingkang-pitados gadhah gesang
[G0281](#) [G0281](#) [G3004](#) [G4771](#) [G3588](#) [G4100](#) [G2192](#) [G2222](#)

αἰώνιον.
langgeng.
[G0166](#)

Satemen-temene pituturKu marang kowe: Sing sapa pracaya, iku nduweni urip langgeng.

48 ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
Kula punika sang roti kang-kagungan gesang.
[G1473](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2222](#)

Aku iki roti panguripan.

49 οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα, καὶ
sang barapa panjenengan nedha ing sang ara-ara-samun sang manna, lan
[G3588](#) [G3962](#) [G4771](#) [G5315](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2048](#) [G3588](#) [G3131](#) [G2532](#)

ἀπέθανον.
séda.
[G0599](#)

Leluhurmu padha mangan mana ana ing ara-ara-samun, nanging wis padha mati.

50 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα
punika punika sang roti sang saking sang swarga tumurun, supados
[G3778](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G2597](#) [G2443](#)

τις ἐξ αὐτοῦ φάγη, καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
satunya saking punika nedha, lan boten séda.
[G5100](#) [G1537](#) [G0846](#) [G5315](#) [G2532](#) [G3361](#) [G0599](#)

Iki roti kang tumurun saka ing swarga: Sing sapa mangan iku, ora bakal mati.

51 ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς;
Kula punika sang roti sang gesang, sang saking sang swarga tumurun;
[G1473](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G2198](#) [G3588](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3772](#) [G2597](#)

ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσει εἰς τὸν
manawi satunggal nedha saking punika sang roti, badhé-gesang dhateng sang
[G1437](#) [G5100](#) [G5315](#) [G1537](#) [G3778](#) [G3588](#) [G0740](#) [G2198](#) [G1519](#) [G3588](#)

αἰῶνα; καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ
salaminipun; lan sang roti nanging ingkang Kula badhé-maringi, sang daging
[G0165](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0740](#) [G1161](#) [G3739](#) [G1473](#) [G1325](#) [G3588](#) [G4561](#)

μού ἐστιν, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
Kula punika, kangge kang-kagungan sang jagad gesang.
[G1473](#) [G1510](#) [G5228](#) [G3588](#) [G3588](#) [G2889](#) [G2222](#)

Aku iki roti kang urip, kang wus tumurun saka ing swarga. Manawa wong mangan roti iki, bakal urip ing salawas-lawase. Anadene roti bakal pawewehKu yaiku dagingKu, kang bakal Dakwenehake kanggo uripe jagad."

52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες,
 Padu lajeng dhateng satunggal-lan-satunggalipun sang tiyang-Yahudi, ngendika,
[G3164](#) [G3767](#) [G4314](#) [G0240](#) [G3588](#) [G2453](#) [G3004](#)

Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα <αὐτοῦ>
 Kadospundi saged punika dhateng-kita maringi sang daging <Panjenenganipun>
[G4459](#) [G1410](#) [G3778](#) [G1473](#) [G1325](#) [G3588](#) [G4561](#) [G0846](#)

φαγεῖν?
 nedha?
[G5315](#)

Wong-wong Yahudi tumuli padha bebantahan, pangucap: “Wong iku kapriye bisane menehake daginge supaya padha dakprangan?”

53 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄμην ἀμὴν λέγω
 ngendika lajeng dhateng-piyambakipun sang Yésus, Temen, temen Kula-ngendika
[G3004](#) [G3767](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2424](#) [G0281](#) [G0281](#) [G3004](#)

ὕμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ
 dhateng-panjenengan, manawi boten panjenengan-nedha sang daging kang-kagungan
[G4771](#) [G1437](#) [G3361](#) [G5315](#) [G3588](#) [G4561](#) [G3588](#)

Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα,
 Putra kang-kagungan manungsa, lan panjenengan-ngombe Panjenenganipun sang rah,
[G5207](#) [G3588](#) [G0444](#) [G2532](#) [G4095](#) [G0846](#) [G3588](#) [G0129](#)

οὐκ ἔχετε ζῶν ἐν ἑαυτοῖς.
 boten panjenengan-gadhah gesang ing panjenengan-piyambak.
[G3756](#) [G2192](#) [G2222](#) [G1722](#) [G1438](#)

Gusti Yesus ngandika marang wong-wong mau: “Satemen-temene pituturKu marang kowe. Manawa kowe ora mangan daginge Putrane Manungsa lan ora ngombe getihe mesthi ora padha kadunungan urip.

54 ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει
 sang ingkang-nedha Kula sang daging, lan ngombe Kula sang rah, gadhah
[G3588](#) [G5176](#) [G1473](#) [G3588](#) [G4561](#) [G2532](#) [G4095](#) [G1473](#) [G3588](#) [G0129](#) [G2192](#)

ζῶν αἰώνιον, καὶ ἐὰν ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ
 gesang langgeng, lan-Kula badhé-nangekaken panjenenganipun ing-sang pungkasan
[G2222](#) [G0166](#) [G2504](#) [G0450](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2078](#)

ἡμέρα.
 dinten.
[G2250](#)

Sapa wong kang mangan dagingKu lan ngombe getihKu, iku nduweni urip langgeng, sarta Aku kang bakal nangekake besuk ing dina wekasaning jaman.

55 ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶν βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς
 sang amargi daging Kula, temen punika tedha, lan sang rah Kula, temen
[G3588](#) [G1063](#) [G4561](#) [G1473](#) [G0227](#) [G1510](#) [G1035](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0129](#) [G1473](#) [G0227](#)

ἐστὶν πόσις.
 punika unjukan.
[G1510](#) [G4213](#)

Sabab dagingKu iku pangan kang sajati, lan getihKu iku omben-omben kang sajati.

56 ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν
 sang ingkang-nedha Kula sang daging, lan ngombe Kula sang rah, ing
[G3588](#) [G5176](#) [G1473](#) [G3588](#) [G4561](#) [G2532](#) [G4095](#) [G1473](#) [G3588](#) [G0129](#) [G1722](#)

ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
 Kula lenggah, lan-Kula ing panjenenganipun.
[G1473](#) [G3306](#) [G2504](#) [G1722](#) [G0846](#)

Wong kang mangan dagingKu lan ngombe getihKu, iku dadi tetep ana ing Aku, lan Aku ana wong iku.

57 καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν Πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν
 kados ngutus Kula sang gesang Rama, lan-Kula gesang amargi sang
[G2531](#) [G0649](#) [G1473](#) [G3588](#) [G2198](#) [G3962](#) [G2504](#) [G2198](#) [G1223](#) [G3588](#)

Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι'
 Rama, lan sang ingkang-nedha Kula, panjenenganipun-ugi badhé-gesang amargi
[G3962](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5176](#) [G1473](#) [G2548](#) [G2198](#) [G1223](#)

ἐμέ.
 Kula.
[G1473](#)

Padha kaya Sang Rama kang gesang ngutus Aku lan Aku urip dening Sang Rama, mangkono uga sing sapa mangan Aku iku iya bakal urip dening Aku.

58 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς. οὐ καθὼς ἔφαγον
 punika punika sang roti sang saking swarga tumurun. boten kados nedha
[G3778](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#) [G1537](#) [G3772](#) [G2597](#) [G3756](#) [G2531](#) [G5315](#)

οἱ πατέρες καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσει
 sang bara lan séda. sang ingkang-nedha punika sang roti badhé-gesang
[G3588](#) [G3962](#) [G2532](#) [G0599](#) [G3588](#) [G5176](#) [G3778](#) [G3588](#) [G0740](#) [G2198](#)

εἰς τὸν αἰῶνα.
 dhateng sang salaminipun.
[G1519](#) [G3588](#) [G0165](#)

Iki roti kang wus tumurun saka ing swarga. Dudu roti kaya kang dipangan dening para leluhurmu, lan banjur wus padha mati. Sing sapa mangan roti iki bakal urip ing salawas-lawase."

59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ, διδάσκων ἐν Καφαρναούμ.
 Punika ngendika ing sinagogé, mulang ing Kapernaum.
[G3778](#) [G3004](#) [G1722](#) [G4864](#) [G1321](#) [G1722](#) [G2584](#)

Anggone mangandikakake iku mau nalika Gusti Yesus mulang ana ing papan pangibadah ing Kapernaum.

60 Πολλοὶ οὖν, ἀκούσαντες, ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπαν,
 Kathah lajeng, mireng, saking sang murid Panjenenganipun, ngendika,
[G4183](#) [G3767](#) [G0191](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G3004](#)

Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος; τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν?
 Angel punika sang sabda punika; sinten saged punika mireng?
[G4642](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3056](#) [G3778](#) [G5101](#) [G1410](#) [G0846](#) [G0191](#)

Para siswa bareng krungu kang mangkono mau akeh kang padha ngucap mangkene: "Tetembungan iki keras temenan, kang betah ngrungokake bae sapa?"

61 εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσιν περὶ
 pirsā nanging sang Yésus ing Panjenenganipun-piyambak, bilih greneng bab
[G1492](#) [G1161](#) [G3588](#) [G2424](#) [G1722](#) [G1438](#) [G3754](#) [G1111](#) [G4012](#)

τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο
 punika sang murid Panjenenganipun, ngendika dhateng-piyambakipun, Punika
[G3778](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G3004](#) [G0846](#) [G3778](#)

ὑμᾶς σκανδαλίζει?
 panjenengan sandhung?
[G4771](#) [G4624](#)

| Gusti Yesus mirsa sajroning panggalih manawa siswane padha ngedumel ing bab iku mau, banjur mangandikani: "Apa kowe padha kacenthok ing pituturKu iku mau?"

62 ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
 manawi lajeng panjenengan-mirsani sang Putra kang-kagungan manungsa,
[G1437](#) [G3767](#) [G2334](#) [G3588](#) [G5207](#) [G3588](#) [G0444](#)

ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον?
 minggah wonten-pundi wonten sang rumiyin?
[G0305](#) [G3699](#) [G1510](#) [G3588](#) [G4386](#)

| Kang iku kapriye saupama kowe padha weruh Putrane Manungsa sumengka menyang padunungane kang dhisik?

63 τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιοῦν; ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.
 sang Roh punika sang nguripaken; sang daging boten migunani boten-satunggal.
[G3588](#) [G4151](#) [G1510](#) [G3588](#) [G2227](#) [G3588](#) [G4561](#) [G3756](#) [G5623](#) [G3762](#)

τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν,
 sang sabda ingkang Kula sampun-ngendika dhateng-panjenengan, roh punika,
[G3588](#) [G4487](#) [G3739](#) [G1473](#) [G2980](#) [G4771](#) [G4151](#) [G1510](#)

καὶ ζῶή ἐστιν.
 lan gesang punika.
[G2532](#) [G2222](#) [G1510](#)

| Roh iku kang nguripake, daging iku ora ana paedahe. Tembung kang Daktuturake marang kowe iku roh lan urip.

64 ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες, οἳ οὐ πιστεύουσιν. ἦδει
 nanging wonten saking panjenengan sawetawis, ingkang boten pitados. pirsā
[G0235](#) [G1510](#) [G1537](#) [G4771](#) [G5100](#) [G3739](#) [G3756](#) [G4100](#) [G1492](#)

γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ
 amargi saking wiwitan sang Yésus, sinten punika sang boten pitados, lan
[G1063](#) [G1537](#) [G0746](#) [G3588](#) [G2424](#) [G5101](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3361](#) [G4100](#) [G2532](#)

τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.
 sinten punika sang badhé-nyerahaken Panjenenganipun.
[G5101](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3860](#) [G0846](#)

| Nanging ana panunggalanmu kang ora pracaya." Pancen Gusti Yesus ora kekilapan wiwit-wiwitan mula, sapa wonge kang padha ora pracaya, lan kang bakal masrahake Panjenengane.

65 καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν,
lan Panjenenganipun-ngendika, Mila punika Kula-sampun-criyosaken dhateng-panjenengan,
[G2532](#) [G3004](#) [G1223](#) [G3778](#) [G2046](#) [G4771](#)

ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ἦ
bilih boten-wonten-satunggal saged rawuh dhateng Kula, manawi boten wonten
[G3754](#) [G3762](#) [G1410](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G1437](#) [G3361](#) [G1510](#)

δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρός.
dipun-paringi dhateng-panjenenganipun saking sang Rama.
[G1325](#) [G0846](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3962](#)

| Panjenengane banjur ngandika: "Mulane kowe wus padha Dakwarah mangkene: Ora ana wong kang bisa marani Aku kajaba manawa wus kaparingan wewenang saka Sang Rama."

66 Ἐκ τούτου, πολλοὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπήλθον εἰς
Saking punika, kathah <saking> sang murid Panjenenganipun tindak dhateng
[G1537](#) [G3778](#) [G4183](#) [G1537](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G0565](#) [G1519](#)

τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτου.
sang wingking, lan boten-malih kaliyan Panjenenganipun mlampah.
[G3588](#) [G3694](#) [G2532](#) [G3765](#) [G3326](#) [G0846](#) [G4043](#)

| Wiwit nalika iku para siswane akeh kang padha mundur, wus ora ndherekake tindake maneh.

67 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ
ngendika lajeng sang Yésus dhateng-sang kalih-welas, Menapa ugi
[G3004](#) [G3767](#) [G3588](#) [G2424](#) [G3588](#) [G1427](#) [G3361](#) [G2532](#)

ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν?
panjenengan-sadaya karsa tindak?
[G4771](#) [G2309](#) [G5217](#)

| Kang iku Gusti Yesus ngandika marang sakabat rolas: "Apa kowe ora padha arep lunga uga?"

68 ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα
mangsuli dhateng-Panjenenganipun Simon Pétrus, Gusti, dhateng sinten
[G0611](#) [G0846](#) [G4613](#) [G4074](#) [G2962](#) [G4314](#) [G5101](#)

ἀπελευσόμεθα? ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις;
kita-badhé-tindak? sabda gesang langgeng Panjenengan-gadhah;
[G0565](#) [G4487](#) [G2222](#) [G0166](#) [G2192](#)

| Atur wangsulane Simon Petrus: "Gusti, ingkang kawula purugi sinten? Pangandika Paduka punika pangandikaning gesang langgeng.

69 καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ
lan kita sampun-pitados, lan kita-sampun-pirsa bilih Panjenengan punika sang
[G2532](#) [G1473](#) [G4100](#) [G2532](#) [G1097](#) [G3754](#) [G4771](#) [G1510](#) [G3588](#)

Ἅγιος τοῦ Θεοῦ.
Suci kang-kagungan Gusti-Allah.
[G0040](#) [G3588](#) [G2316](#)

| Saha kawula sampun sami pitados tuwin sumerep, bilih Paduka punika Sang Suci kagunganing Allah."

70 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς
mangsuli dhateng-piyambakipun sang Yésus, Boten Kula panjenengan-sadaya sang
[G0611](#) [G0846](#) [G3588](#) [G2424](#) [G3756](#) [G1473](#) [G4771](#) [G3588](#)

δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν?
kalih-welas Kula-pilih, lan saking panjenengan satunggal iblis punika?
[G1427](#) [G1586](#) [G2532](#) [G1537](#) [G4771](#) [G1520](#) [G1228](#) [G1510](#)

Pangandikane Gusti Yesus: “Rak Aku dhewe kang milih kowe wong rolas iki, nanging salah siji ing panunggalanmu iku Iblis.”

71 ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτου; οὗτος γὰρ ἔμελλεν
ngendika nanging sang Yudas Simon Iskariot; punika amargi badhé
[G3004](#) [G1161](#) [G3588](#) [G2455](#) [G4613](#) [G2469](#) [G3778](#) [G1063](#) [G3195](#)

παραδιδόναι αὐτόν, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα.
nyerahaken Panjenenganipun, satunggal saking sang kalih-welas.
[G3860](#) [G0846](#) [G1520](#) [G1537](#) [G3588](#) [G1427](#)

Anadene kang dipangandikakake mangkono iku Yudas anake Simon Iskariot, marga iku panunggalane sakabat rolas, kang bakal ngulungake Gusti Yesus.